

ВИРАЖЕННЯ СУМНІВУ І СУМІЖНИХ ІЗ НИМ КАТЕГОРІЙ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ, ПАРЕМІЯХ І "КРИЛАТИХ ВИСЛОВАХ"

Киричок Д. Л., студ. гр. ПР-81

У стійких висловах, які перераховані в заголовку даного розділу, сумнів відображається в різноманітних модусах: він позначається, означається, виражається або характеризується залежно від функціональної специфіки кожного із згаданих видів висловів.

Фразеологізми визначаються А. В. Кунінім як стійкі поєднання лексем з частково або повністю переосмисленим значенням. Ті з них, в яких так чи інакше відображений сумнів, відрізняються від модальних фраз (кліше), що виражають сумнів, тим, що вони носять образний (частіше всього метафоричний або перифрастичний) характер; крім того, деякі з них не виражають сумнів (і суміжні з ним категорії), а позначають його або щось, що до нього відноситься.

Наприклад, англійський фразеологізм *a doubting Thomas* в образній формі позначає скептика (людину, схильну в усьому сумніватися).

В основі образності в даному випадку лежить стилістичний прийом антономазії (використання власного імені як прізвиська). Деяка експресивність, властива фразеологізму *a doubting Thomas*, – це не вираження сумніву, а вираз м'яко-негативного ставлення до згаданої схильності.

He was neither happy nor very unhappy – a doubting Thomas without faith or hope in humanity, and without any particular affection for anybody (Dreiser).

Людина, що викликає підозру, людина сумнівних якостей називається субстантивними фразеологізмами *a queer fish, a dark horse, a bad penny*. Дієслівний фразеологізм *to touch pitch* означає "зв'язатися з підозрілими особами", "вплутатися в сумнівне підприємство". Фразеологізм *a wild cat* (з втраченим мотивуванням) означає "щось сумнівне".

Якщо номінативні фразеологізми головним чином позначають сумнів (і суміжні з ним стани), то паремії (в першу чергу прислів'я) перш за все характеризують їх, виражають ставлення до них і дають рекомендації у зв'язку з ними. Наприклад:

When in doubt, leave it out;

When in doubt, do nowt/strike it out;

He that touches pitch will be defiled;

If you doubt about everything, you will achieve nothing.

Речення, взяті з релігійних текстів, засуджують сумнів і схвалюють віру в Бога:

Oh thou little faith, wherefore didst thou doubt? (Mathew).

Do not be doubting, but undoubting (John).

Without faith it is impossible to please God (Hebrens).

Щодо сумнівів в питаннях світського життя, життєва мудрість, відображена, зокрема, в прислів'ях і інших пареміях, схвалює помірний, раціональний сумнів і засуджує надмірний сумнів, що породжує невпевненість в своїх силах.

Паремії характерні тим, що вони, по-перше, анонімні, по-друге, відображають народну мудрість і, по-третє, будуються по певних структурно-семантичних моделях відповідно до канонів народної поезики. "Крилаті вислови" багато в чому схожі з пареміями, але відрізняються від них, по-перше, своєю авторською приналежністю, по-друге, віддзеркаленням індивідуального досвіду і, по-третє, великою різноманітністю форм вираження думки.

I respect faith but doubt is what gets you an education (W. Mizner).

Life is doubt, and faith without doubt is nothing but death (M.de Unamuno).

Як бачимо, мислителі-раціоналісти, на відміну від релігійних мислителів, виступають на користь сумніву як інструменту розуміння істини, хоча і не схвалюють його втручання в рішучі дії.

В. М. Савицький розрізняє явну і приховану внутрішню форму слова. Явна внутрішня форма є номінальним значенням слова, тобто його буквальне значення, яке в результаті переосмислення втратило статус реального. У англійського слова *doubt* колись була явна внутрішня форма, яка, мабуть, походить від латинського кореня *dub-*, що означав подвійність (пор. лат. *Duplus / dublus* "подвійний"). Нині в англійському слові *doubt* вона втрачена. Проте залишається прихована внутрішня форма, яка виявляється не з внутрішньої структури слова, а із спектру його сполучуваності. Це те метафоричне осмислення концепту "сумнів", який виникає з поєднання слова *doubt* з іншими словами в рамках комбінаторної моделі. Такі поєднання К. А. Долінін називає одночленими метафорами.

Наприклад: *worm doubt, gnawing doubt, stirring doubt nagging doubt, haunting doubt, lingering doubt, tormenting / troubling / niggling doubt, etc.*

Крім того, сумнів осмислюється як прірва (*abyss of doubt*), в яку занурюється людина. Це друга прихована внутрішня форма даного слова.

Ще одна метафора сумніву – важкий камінь на душі/на серці: *doubt lies on somebody's heart like a stone* (пор. Сумнів каменем ліг на душу.)

Отже, в нормативних словосполученнях і висловах різних жанрів і класів концепт “сумнів” одержує різносторонню характеристику, десигнацію і вираження. Виявлена нами тенденція полягає в тому, що релігійна і народна свідомість характеризує сумнів швидше негативно, а проінформована раціоналістична свідомість – позитивно.

Наук. кер. – Чернюк Н. І., *к. філол. н., доцент СумДУ*